

WWW.UNI.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 7. У Сомбору 15. априла 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дониси и претплата та нају се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У БЕОГРАДУ.

(Свршетак.)

ане, које се односе на начин предавања у садањој учитељској школи, дале су се заиста другим путем исправити, а не снижавањем наставне цели. Одад ћемо добијати учитеље од 17 година, које ћемо са бакљом просвете слати у народ, али зато нема у наставном плану учитељске школе никаквог страног језика, што се по приликама нашег народа и живљем међународном саобраћају једва може да одобри. Али то треба да буде ваљда узда, која ће задржавати учитеље од даљег проучавања и учења и тим средством ради би да их присилимо, да се задрже на школском раду, за који се у првој линији интелектуална воља и оданост. Но тежња за вишим није још нигде шкодила, него насилно угушивање исте наносило је увек квар.

Код свију народа иде се за што вишим образовањем учитеља, јер се праведно држи, да што просвећенији буду учитељи, у толико ће већма напредовати школе. Јер учитељски рад није рад машински, него рад слободан, који у толико бољим плодом рађа, што је већма учитељ свестан о важности задаће, коју има да извршује. Али ту свест даје само изображење. Заиста да онај не мисли високо о учитељској задаћи, који иде за тим, да учитељско изображење збије у што уже границе држећи „више“ изображење учитељства онасним за школу. Но у солидном изображењу нема никакве опасности. Опасно је само површно полуобразовање, које без правог разумевања товари главу гомилом криво схваћених идеја. Али место за гајење такве површноности није никад била добро уређена школа, особито не српска школа, која као све српске школе почива на религиозном основу. Та површноост долази од књига, — а добар део истих пресађен је већ и у наш народ, — које звучним фразама

заводе лаковерне читаоце. Смеле, много пута ничим неосноване тврдње износе се као вечне истине, те већ дрскошћу слога обмањују таки писци неуке људе, који немају никакво мерило за пресуђивање њихових разлагања. Против тих фраза, које су већ преправиле књижевност, те као свака лака роба брзо купце налазе, ваља да оружамо учитељство. И због тог је пужно, да се проведе исто кроз озбиљну школу науке, да изоштри своје суђење на логици, како би се фразе под оштром сечицом зрелога разума распале у њихово природно ништавило.

Питање, хоће ли течај у учитељској школи трајати три или четири године, постаје узредна ствар према снижавању наставне цели и начина, којим се исто са највишег места мотивује. Начин тај неће подићи углед учитељства и мора немило да дира сваког учитеља, који мрве одушевљења има за свој узвишени позив.

Више захвалности морамо да одамо г. министру, што је поднео скупштини закон о установљењу друге учитељске школе у Нишу. Али и ту не можемо да одобримо нарочито оделење за мање спремне ученике. Из тог оделења излазила би пека врста учитеља „нижега реда,“ која би већ после неколико година, чим се накупи број спремних учитеља, била на терету себи и школи. У таким оделењима спремали су се бивши граничарски учитељи, па су тако и дочекали, да их под седу главу потезу на течајеве и пешите и да поред свега тога остају до гроба парије учитељства. Због тога претпостављамо привремено попуњавање учитељских места месним свећенством, богословима и др. као што је сада уобичајено, јер ће та места бити отворена за стручњаке, који ће доћи и неће се ничим задржавати коло школског напредка.

М. П.

МАТИ И ШКОЛА.

(Говор Милоша Пешковића, учитеља немачке комуналне школе у Белој-Цркви.)*

Многоштовани слушаоци! „Тамо венци, тамо слава, где наш српски пастир Сава; појте му Срби песму и утројте!“ — Такав се урнебес чује данас на све стране, где српска душа дише, где српско срце куца; тако кличе народ српски данас ономе, који је блесак краљевске круне и раскошност краљевске палате презрео и у тишину пустиње повукао се, да овде цео живот свој просвети народа српског посвети; тако слави и уздиже народ српски данас оног, који је једино на том радио, да мили народ свој из умног мрака, из ропства незнања изведе и буктињу просвете

*) Овај говор држао је г. М. Н. о светосавској „Беседи“, коју је приредила белоцркванска српска певачка дружина.

му запали! Св. Сава неуморно се трудио, да народу своје правац даде, којим ће некад са културном струјом сигурно корачати моћи, а тим је себи вечиту успомену у срцу милог му народа подигао, те с тога и слави га народ српски као првог просветиоца свога, предавши му у закриље своју највећу светињу, завод, који је пре свега позвао, да просвету у народу шири, а то је: школа.

Као браниоца и патрона школе славимо ми дакле данас св. Саву, јер смо до убеђења дошли, да је школа оно земљиште, на ком се срећа и благостање оснива не само појединих народа, него и целог људства у опште. Школа је она чињеница, која је кадра духу човековом у недоглед полета дати; школа је она чињеница, која човека човеком прави; школа је она чињеница, која душу и срце човеково облагорођава; школа је извор, из ког умни капитал црпимо, који нам никаква сила на свету одузети не може; школа је огњиште, које нам жар сваком племенитом подужећу даје. С тога држим, да ми велештовани слушаоци неће замерити, ако овом приликом о том тако велеважном заводу: о школи и њеним факторима укратко коју речем. Та ми и онако слабо прилике тражимо, да у ту комплицирану машинерију школску и у њен унутарњи рад мало озбиљно завиримо! —

Бацимо поглед наш само на силну и изображену Немачку! Нико не може опореди, да Немачка са културног гледишта у целој Европи данас на првом месту стоји. Пак ко јој прокрчи пута до те висине? Ко други, до: школа! Пре неколико година дрмаше Француска целом Европом, но година 1870. све то тумбе окрену, јер уједињена и изображена Немачка одржа сјајну победу над суседом својим. Па гле чуда Хисторици, који ту по Немачку епохалну годину са златни слови у немачку историју прибедежише, не приписују ту победу смртоносним топовима и бајонетима, но школи са њеним невиним и безазленим „А, Б.“ На такве појаве, које нам о важности школе живу слику пред очи износе, наилазимо у јавном животу сваким кораком, а то нам повода даје, да школу срцем и душом обрглимо, и да децу нашу, ту једину узданицу нашу марљиво у школу шаљемо, како би временом ваљани грађани и људи челичног карактера постали.

Но школа сама без икакве помоћи није у стању тај велики и комплицирани културни задатак да реши. Славни и неустрашимии поборник на пољу школском, оснивач и отац наше модерне школе и највећи човекољубац Песталоци вели: „Der ursprüngliche und wahre Boden der Erziehung ist das Elternhaus, die Wohnstube, die Familie. Jeder Schulunterricht, der nicht auf einem solchen guten Boden ruht, taugt für das Ganze der menschlichen Bildung gar nichts.“ Прâво је земљиште образовања дакле родитељска кућа, главне су чињенице родитељи: мати и отац. Мати у првом реду, јер она при васпитању деце своје заузима прво место. Васпитаоца не квалификују разум и високе науке, него срце, а где се може за дете већма одано срце паћи, него код матере. Мати дакле полаже темељ у млађано срце детиње за будућу његову образованост, за будућу његову срећу, за будући живот његов. Мати је онај стуб, уз који се душа и срце детиње као бршљан горе узвија.

Уплив је матерњи на образовање дечијег ума од великог замахаја; но зато се ипак не иште, да мати школске предмете детету методично предаје. Код деце до 5. или 6. године не може (? У.) ни говора бити о методичном предавању. До тог времена мати је природна васпитатељица деце своје и задоста је учинила, ако је коректним поступањем и поучним приповетчицама код деце своје осећање за све лепо и добро пробудила и ако је деци правац дала, да мислити могу. —

Мати може по себи врло даровита, врло образована да буде, али ипак неће вештине имати, да то знање њено и на децу своју пренесе, осим ако је сама методично образована учитељица. Кад дете већ у школу пође, онда мати велики део свог самосталног улива уступа школи, а тада уједно постаје и права помоћница школе и учитеља, почем школске задаће са децом опетује и рјад њихов строго надгледа. Али она сама не израђује њихове задатке, јер тим би само лењост дечију потпомагала и саморад и самосталност њихову уништила.

Са тако спремном децом моћи ће школа лако своју велику и тешку задаћу да репи; онд ће јој лако бити, да код својих ученика свестрано образовање утемељи и за будући живот их спреми.

Како је то узвишен појав, како је то лепа слика, кад матер видимо, која свету своју дужност врши и највећу срећу у том налази, да милу дечицу своју телесно, умно и морално унапреди и усаврши!

Нека свака мати ту свету дужност своју за времена увиди и нека дужност ту срцем и душом врши. Онда ћемо јавном животу предати здрав, способан и добар подмладак.

ТРЕЋЕ ПИСМО ИЗ ПИРОТА.

Штовани г. уредниче! У крајевима овим има по доста озбиљнога ал доста и смешнога при гдекојим народним обичајима. Држим да вам неће противно бити ако у писму овом испричам неке народне обичаје при женидби и удадби. Истина морам признати, да су свадбе код аустријских Срба, а особито код племенитих Бавчана сјајније и раскошније; али при овим свадбама опет има нечег, што је интересантно и што је ваљада тамо изгинуло још одмах по прелазку у оне земље. —

На уговор у девојачку кућу одлази свекар и провођација. (Овде се дешава да су калуђери и провођације па и кумови); том приликом носи свекар млади кићанку (цвет на главу, убрадач) окићену са жути дукати. Обично се на таково што полази одмах из јутра (сабаље, по речма овдашњих, што значи одмах у јутру). Пријатељ знајући да му тог дана долазе гости, даде све из куће и из собе склонити, само остави простирач на поду собе, на чему ће се седити. Тек што се угледају гости, излазе од домаћина наређени момци са повеликим штаповима пред њих, забрањујући им улазак унутра. Поводом овим приморан је свекар молити па и платити улазну цену. Новац је ђаволска ствар, пред њим се отварају и већа врата, а камоли једна сељанина. Ушавши унутра и по учињеној етикецији сеоској — по узајамном поздраву и одпоздраву: како? здраво, мирно? Здрав, живо; а како ти? и т. д. ставља свекар донесену

кићанку на стол, и нуди пријатеља, да је прими у име Ђери. Овај, као да му тим кућу упали, обрће намргођено главу и неће да чује, шта му пријатељ говори. Да би пријатељ пријатеља умилостивио, баца онет новац на кићанку и поново нуди пријатеља. Овај као и пре нит ромори нит говори. Сирома свекар видећи се на невољи баца поново новац на кићанку, и то даље чини, док се пријатељу непрохте рећи: Е сад је доста — и тада пријатељ покупи новац, а девојка улази и прима кићанку.

По учињеном споразуму излазе сви на двор и поседају на прострте асуре или ђебета, и тад се отпочне весеље. Све што је нужно за част и весеље као: овна, вино, ракију, хљеб па и само посуђе донесе се из свекрове куће, јер се тај дан ништа не даје из куће девојачке; и сада домаћица спрема ручак.

Још гости и домаћи нису добро ни поседали, ал излази девојка (удавача) носећи сандук са справљеном робом и поставља га пред гомилу, што седи. Затим отвара сандук, и парче по парче свога рада баца пред госте, а ови је даривају новцем. По овоме дарива свекра, провођају а и друге госте, ако их има, — и ови са пребаченим даром око врата седе и веселе се, а тако се и дома враћају.

Коло игра, свирац свира, а време дође да се пријатељи растану; и рекавши један другом братски с богом полазе. У том полазку затрчи се из кола по које девојче, те зграби дарове са рамена гостију, ови пак, да не би као кужни без дарова отишли, исплаћују по ново дарове. Но тек што опет пођоше, скочи друга и уграби их онет, те сиромах свекар опет плаћа. Оваково се што почесто чини, а то с тога да би девојка до више дуката дошла.

Још само нешто о куму. У крајевима овим, кумови су знатне личности у свадби. Момак и девојка су му прави робови, нити се смеду маћи испред кума. Догађа се да је кум нешто зловољан ил дремован, ил баш мало и напојен, то онда, да би кума умилостивили, клањају се непрестанце пред њим момак и девојка по више сати и то дотле, док се год кум ил не испава и не истрезни или у бољу вољу не дође. —

У мало што не заборавих поменути, да овде од испрошења па до венчања како у момковој тако и у девојачкој кући певају девојке рано јутром и доцне у вече по неколико врети неког сватовца.

О овоме пека је за сада доста, а да пређем мало и на домаћи живот овдашњег народа Народ у опште како по вароши тако и по селима живи сасвим просто Једино је ружна нечистота по кућама, на коју се врло мало обраћа пажња. Намештај је сасвим прост и врло је ретка кућа да има правог кревета. Сиромашнији а и бољи, спавају на земљи на простртим асурама и ђебетима, а на јастуцима сеном или сламом испуњеним. Редак је овдашњи становник, а држим да га и нема, који се при легању свлачи. Обично сви без разлике спавају онако као што дању иду. Нема овде ни у педесетој кући стола, столице, виљушке и ножа, све је овде још у примитивном стању. На земљи се и спава и једе и седи и ради, и гости дочекују, и славе: једном речи куће су им празне. Изузимајући собног простирка и неколико сеном испуњених и поред зида поређани јастука, нема друга намештаја. Код имућних може се видети по

гдекоја соба дивно нимештена, али не на француску. Дивни пиротски Ћилимови, којима су по гдекоје собе застрте, надмашују у многоне лукесни намештај француске и немачке моде. Ушав једном приликом у кућу једног имућног грађанина овдашњег, застао сам од дивотног изгледа собног намештаја. Миндерлуци око целе собе, а застрти цурпурним Ћилимовима. По поду од собе био је прострт такав Ћилим, да ми чисто жао беше, да станем на њега. Тако седећи у тој дивној соби изгледаше ми, као да читам „Хиљаду и једну ноћ.“ Па што је главно, сав намештај урадила је рука вредне Пироћанке, нити се и за најмању ствар — осим за вуну — једне паре потрошило.

Једног дана седећи у соби једног удовог свештеника на разматрајући жалосно кућевно стање, помислио сам на пок. Ширу Андрића, бившег свештеника са Његуша у Црној Гори. Кад га у Загребу 1871. приликом учитељске скупштине, изображена једна хрватска госпођица ослови: Господине! Имател госпоју, и чим се она највише занима? Овај видећи с ким посла има одговори: „Госпоје немам, но имам понадију, којој сам још привјех дана, када је у кућу доведох, кућио подуг конопац те она из дана у дан са тим коноцем у руци одлази у гору те доноси сувади. Дотичној госпођици стадоше очи на говор пок. попа Шпире, но заиста, да би многој отличној госпођици и намет стала, кад би у кућу овдашњих свештеника ушла.

Ово треба да види по гдекоји тамошњи свештеник, на би се јачачно и са шестом класом прописане плате задовољио.

Но овоме се није чудити. Под турском владом свештеници нису имали никаквог угледа ни права у народу. Њему је и најмањи трговчић, ако је само прозват „чорбацијом“ заповедао и капу кројио. А догађало се и то, да је један од бољи чорбација у стању био на неко време суспендовати свештеника. Заслуга му је зависила од милости, што му се пружи, те тога ради није био у стању, да своју кућу позиву свом сходно уреди. Сад се већ и код њих опажа знатан напредак.

Као што поменух напред о кућном и собном намештају, тако је исто и са рђном. Јела се ретко кувају по кућама, но се готове у пекарама. Јела су ова: ђулбаст, ђувез, расол (купус с месом), подворак (онет купус са месом одгоре), а од теста прави се пита са зељем и сиром. Јела су сва јако онапрена, обиберисана и кисела. Слатка се јела не једу у овим пределима. Уопште се кувања врло мало троши и један тањирћ кувања доста је, да се цела породица умачући хлеб осмочи. Лебац се највише троши и држим да због тога многа деца и болују од стомака, управо од гљиста.

Овде народ јако пости, а нема тога који би се не само у време великих постова, но и средом и петком омрсио (облажио). Шта више не-годује, кад и за странца чује, да је мрсио у посне дане. У време поста највише се ране пресним купусом, расолом, киселим наприкама и пројом. Имућнији по кадкад празником купе по неколико драма морунске рибе, од које овде по свима бакалницама преко целе године имаде.

Из овог досад наређаног видити можемо, да је овде излишан и најмањи француски „Modeblatt“, а тако исто и „кохбух.“

Сад долази да Вам коју пишем о околини пиротској, о неким ма-
настирима, на онда прелазим на месне школе и њихово данашње напре-
довање. А дотле остајем Ваш благодарни Вам ученик

Гавра Ј. Пешић.

СТАЊЕ ЗАКЛАДА,

којима рукује српска православна црквена општина у Сомбору од 1. јан. до 31. дец. 1880.

1. *Платонеумска заклада.* Од прошле године 19.415·09 фр., чист приход 1880. г.: 259·93 фр., по том цело садање стање 19.675·02 фр. Отуд у готовини 1592·26 фр., у зајмовима на обвезнице 17.241·35 фр. и у рештанцијама камата 841·41 фр.

2. *Заклада „Школског листа.“* Од прошле године 5321·58 ф., чист приход 1880. г.: 140·98 фр., по том цело садање стање 5462·56 фр. Отуд у готовини 2262·56 фр. и у зајмовима на обвезнице 3200 фр.

3. *Заклада за учитељске сироте.* Од прошле године 1032·46 фр., чист приход 1880. г.: 79·94 фр., по том цело садање стање 1112·40 фр., Отуд у готовини 812·40 фр., у зајму на обвезнице 300 фр.

4. *Заклада Јосифа Мунгила за учитеље приправничког завода.* Од прошле године 400·06 фр., чист приход 1880. г.: 24·12 ф., по том цело садање стање 424·18 ф. Отуд у готовини 124·18 ф., у зајму на обвезницу 300 фр.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Трећа општа скупштина угарских учитеља.*) Прошлого месеца предстала је г. министру Трефурту депутација пеншанских учитеља, да му се захвали, што је доделио „Етвешовој заклади,“ из које добијају штипендије учитељска деца, 1200 фр. авр. Г. министар примио је у љубазно посланство и уверавао је, да ће сваки племенити подхват учитељства потпомагати свима могућим средствима. Уједно их је известио, да је сазвао стални одбор угарских учитеља, да учини потребне кораке за сазивање 3. опште скупштине угарских учитеља, на којој ће се расправљати о школским питањима и о унапређењу школства. Угарски учитељи имали су намеру, да оснују слободну задругу учитељску, али г. министар није то дозволио, јер је — као што се изразио пред депутацијом — уверен, да би така задруга била немогућа, пошто би се у њој веома разликле конфесије и народности. Имамо дакле надежду, да ће се у августу сазвати земаљска скупштина учитеља, који ће у Будапешту путовати о државном трошку. Неки се учитељ тако јако томе обрадовао, да је написао у званичном листу „Néptanítók lapja“, како још није било на „континенту“ такве учитељске скупштине, којој је сам министар дао иницијативу. — Г. мин. Трефурта наименовало је Њ. Вел. за правог тајног саветника. Исти није досада имао никакво отликовање ни орден.

(*У бачкој жуупацији*) било је прошле шк. године 400 (пре 368) самосталних школа, од којих више народне 5, грађанске 6 и 389 основне. Верозаконских школа било је отуд 310 (за 8 више него предидуће год.), од којих 70 православне (за 3 више него предид. г.) По наставном језику

биле су 91 (пре 83) српска, 1 српско-мађарска, 7 (пре 9) шокачке и буњевачке, 18 (пре 13) буњевачко-мађарске, 4 руске, 11 (пре 12) словачке, 3 (пре 2) словачко-мађарске, 149 (пре 137) мађарске, 67 (пре 70) немачке и 38 (пре 42) мађарско-немачке школе; за 11 школа не наводи се изреком наставни језик. За школу обавезне деце било је 100.784 (пре 102.327). Од тих полазише школу 77.846 (пре 76.444), без сваке наставе остадоше 22.938 деце (пре 25.883). Српске деце полазило је школу 11.923 (пре 10.938), буњевачке и шокачке 4599, руске 907, словачке 2653, мађарске 30.010 и немачке 27.754. Учитеља је било свега 786 (50 без оспособљења): редовних 734 и 52 помоћника. На плате ред. учитеља је потрошено 407.412 фр., долази дакле на једног 555.05 фр., на плате помоћних учитеља 17.131 фр., долази дакле на једног 329.42 ф. Забавишта за малу децу било је 26 (пре 21).

(У Бугојну у Босни) постоји српска основна школа, коју полазе преко 60 ученика из места и околине. Женске деце долази мало у школу. Општина, ако и не без напора, плаћа учитељу до близу 500 фр. и много се труди за своју школу. Поред јаке свести тамошњег народа остао је безуспешан покушај, да се школа преобрати у комуналну.

(Уредиштво „Просветног гласника“), који је српска влада почела прошле године да издаје, било је најпре у рукама г. Стевана Д. Поповића и дра Николе Петровића, од 15. јула пр. г. прешло је исто на г. М. Ђ. Милићевића, а 1. јан. о. г. дошло је поново у руке г. С. Д. Поповића секретара министарства проевете и цркв. послова.

(Овогодшњим поджупанијским учитељским састанцима у троједној краљевини) задала је земаљска влада за расправу ово питање: „Да ли су се словнице уз пове читанке за II, III и IV. разр. нар. школа досадашњим употребљавањем показале као сходне и практичне; ако не, нека се назначи, што и како би се у појединима од њих имало да промене.“ Уједно је жеља високе владе, да приликом поджупанијских састанака приреде томе вешти учитељи практична предавања из гимнастике, да се тако и оним учитељима, који гимнастику нису нигде учили, пружи прилика, да се с тим предметом упознају и сазнаду начин, како треба младеж нар. школа у гимнастици подучавати. (Напредков дод.)

(Нов педагошки лист.) Саопштавамо на крају позив на претплату на лист „Васпитач“, што га намерава издавати познати српски педагог др. В. Бакић. Исти лист нека је свесрдно препоручен нашем учитељству.

(Јован Ајдуковић) комуналан учитељ у Турђево изабран је за вероисповедног учитеља у Ст. Паланци и поднео је услед тога већ пре три месеца својој бив. претпостављеној жуп. власти молбу за отпуст. Како му отпуст досада још није стигао преселио се исти и без тога у Ст. Паланку, али је овде од политичне власти присиљен, да се поврати натраг на своје старо место у Турђево и да тамо чека, док му не дође отпуст. („З.“)

(Школе у Србији.) Ишапше су измене у уређењу гимназија и реалака, које се деле на ниже са 4 и на више са 3 разреда. У Ужицу заводи се велика реалка, а у Нишу нова учитељска школа. Са изменама у уређењу учитељске школе уведен је (противно министарском предлогу)

немачки језик. — Госпођа Книгиња походи чешће женске школе у Београду, а нарочито вишу женску школу, где се брижљиво и милостиво извештава о научним средствима и о успеху ученица, као и о целокупном стању овога важног завода за образовање женске омладине у престоници и целој Србији. („Н. В.“)

(*Виноградарско воћарска школа.*) Више се пута већ код нас говорило, од какве би велике користи био такав завод за наш народ. Ваљано уређивани економски лист „Привреда“ расправљао је у свом 12 бр. од о. г. поново о тој теми и навео је темељите разлоге за то, да би каменица била најзгодније место за виноградарско-воћарску школу. Земаљска хрв. слав. дакм. влада стекла би заиста себи велике заслуге, да што пре оствари тај давнашњи пројект о оснивању такве школе. Уједно обраћамо пажњу нашег учитељства на лист „Привреду“, који заслужује у пуној мери, да га народ што топлије пригрли. Исти стаје на години 3 фор., а претилата се шаље штампарији А. Пајевића у Н.-Сад.

(*Из извештаја о стању школства у хрв. слав. крајини*) вадимо по „Напредку“ ове податке. Свршетком г. 1879/80 било је у крајини осим 9 грађанских школа 546 нар. школа, Од тих је било 529 комуналних и 11 конфесионалних јавних школа, а 6 школа биле су приватне. Од тог броја било је надаље 75 мушких, 82 женске и 389 обособљених школа. Две школе беху петоразредне, 15 четвороразр., 15 троразр., 70 дворазр. и 444 једноразредне. По једна нар. школа долазила је на 1245 становника. Учитељских сила било је 675, од којих $\frac{1}{5}$ без сваког основљења. У смислу постојећег закона ваљало би системизовати још 400 учит. места. Свршетком поменуте године полазило је нар. школу 36.675 деце, а то је 39,5% (у исто доба у Хрв. и Слав. 55.464 деце, т. ј. 66,42%). — У свих 9 грађ. школа службовале су свега 102 учит. силе, а полазило их је 2033 деце.

(*Учитељске школе у Швајцарској*) раширене су дефинитивно на 4 године, а течајеви за учитељице на 3 године.

(*Прорачун за општинске школе у Берлину*) за 1881. г. износи 5,113.441 марку, за 495.185 марака више нег г. 1880. Сада настављају у општинским школама у Берлину 1746 учитеља. У течају г. 1880. морало се основати 150 нових разреда.

(*Целъ наставе у ручном раду*). Недавно држала је гђа Емилија Бах, управитељица ц. кр. завода за уметнички вез у Бечу, предавање „О ручном раду“, у ком се у погледу на тај предмет овако изразила: „Понај-прво нека се ограничи на оно што је нужно а нека се окане оних уметничарења, која децу већма привикавају на игру него на рад, која их уче да сматрају оно за лепо, што је по себи ружно и ненаравно. Учити треба оно, што је *просто и корисно*, ону технику, која не губи своје значење и оправданост поред свију машина; то је у првом реду *шав и кројење* простих ствари за употребу. Не може се већ с тога одобрити, да се плетење узима као излазна тачка ове наставе, што исто није примитиван рад, него захтева да се зготови нека основа, којој ваља дати форму. Чипке, вез, капице и прелуци испробијане врсте нису заиста нешто неопходно за сироте људе, а богатима нису те ствари тако нужне, да би се тај рад добро наплаћивао. Добро би било, да школа остави вез у бојама, а да учи, како

се кроји и прави у дотичном пределу одело за жену, девојку и дете. Тада би она оспособила жену, да се стара за потребе своје и своје куће, а то је велика и важна задаћа, која се уз помоћ науке о облицима даје лако решити.“

(То је народ!) Јавили смо у бр. 21. од прошле год., да се у Чешкој основало друштво „Средишна матица школска“, ком је циљ, да притекне у помоћ оним чешким општинама на народном размеђу, које саме не могу да издржавају чешку школу. Три је месеца како постоји то друштво, а имање му већ износи 28.000 фр. Међутим стижу прилози још непрестано. Друштво је већ основало 7 чешких школа и забавишта, а одредило је више сиромашним општинама потпоре.

(Скупштина немачких учитеља гимнастије) биће од 7. до 9. јуна по новом кал. у Берлину. За исту се чине огромне припреме.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

5. Српске бесједе, које је саставио и говорио у српској православној цркви Никола Беловић, прота Карловачки. Свеска II. — Београд, штампа-рија задруге штампарских радника 1880. —

Баш у ово кобно доба, када пита први песник српски, има ли још где год српског свештеника, дођоше нам до руке споменуте „српске бесједе.“ Свега их је на броју 26, говорене о празницима и свецима, а две су ванредне: „На општински дан“ (програм новоизабраног свјештеника) и „Парастосу пок. Стевана Брановачког.“ Свака ова бесједа има у наслову своје одређену тему, које заиста не могу бити лепше и племенитије, јер ту се говори о српској школи, о одважности, о миру, о народном обичају, о лепоти православија, о свести, о сталности, о промислу божијем, о слободи, о вери, о животу, о надежди, о српској карактерности, о срцу, о васпиту, о слози, о трезности, о матери, о српској самосвести, о користи од науке, о благодарности, о стиду, о молитви и о души. — Већ ове саме теме приморавају свакога, да ове беседе чита, јер код нас до сада — на жалост — ако су нам свештеници предиковали, што је бивало такође ретко, предиковали су тек обичаја ради, без обзира на свестране народне потребе, на потребе интелектуалне, моралне и материјалне; све се ово остављало „судби божијој,“ а из ког разлога, то је лако погодити. — У овим беседама, као што се види, посве је другчије. Но при свем том, што су ове беседе подељене по темама, ипак мало је која беседа изведена само у тој својој теми; у свакој беседи — тако изгледа — као да је дотична тема споредна ствар, и тек кад човек све беседе проучи, онда види, да је то за то, што све беседе скупа имају скроз и скроз само једну те једну тему, а та је *православље* и *српство*. Ова два појма, за сваког српског свештеника најзвишенија и најблагодарнија, провејавају кроз читаву ову књигу. Ако је реч о *школи*, то је за то, да сачувамо аманет дедова својих, веру православу и српско име; ако је реч о *благодарности*, и то је за то, да будемо поносни вером својом и именом својим; ако је реч о *срцу* или *стиду* или *животу* или *слози*, то је опет све за то, да будемо верни синови православне цркве и достојни чланови народа срп-

www.srpski.org
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
ског Српство и православље, то је цел свакој појединој беседи и целој овој књизи; а споменуте теме, то су само најзгоднија и најјача средства за речену цел. Ко не уважава и не бори се за српску школу, за народне обичаје, за цркву и општину своју, ко нема срца, стида, одважности, самосвести, тај не може бити ни достојан члан православља ни достојан члан Српства. Ко хоће да буде православан Србин, тај мора имати у себи све у овој књизи споменуте врлине.

Што ова књига има још особите оригиналне особине, то је начин поучавања. Добре српске народне обичаје, одабране, моралне народне песме и пословице, кад их човек има укупно пред очима, има их у толикој мери, да их може назвати посебном српском светињом; с тога, што тешко да ће у свем светом писму бити моралне поуке, за коју Србин нема сличне песме или пословице. На тој здравој и племенитој основи, на основи народног душевног живота зидати даље, заиста је најплеменитији и најблагодарнији посао свију и свакога, а нарочито српских свештеника. Ове беседе г. Беговића стоје на таквој основи, а с тога нека му је и хвала и слава! —

Гледе појединости пак примећујемо, да на многим местима има прекрасних идеја. Тако н. пр. вели за пок. *Брановачки*: „Благо народу, који познаје и цијени своје заслужне људе. Али још више — благо народу, који бистрим својим умом знаде распознати прилике од неприлике, те је морално и законито наоружан на све стране! Тако исто благо души, за којом сав народ жали! Таковој се души небеса веселе!“

За *српску школу* вели у беседи на св. Саву: „Ваљана школа велика је наша светиња. Школа је прва другарица Христове цркве. Ма школа је друго крило материно: ће материно млијеко престаје, ту школа наставља својом слатком храном — истином и просвјетом! Своја рођена школа своје очи отвара, а то је за нас српска школа!“ — А одма у другој беседи, која гсвори о *одважности*, надовезује на горе наведене мисли још ове даље: „Да богме да су та напредна ђеца, која знаду за своју икону, само она ђеца, која су еретна те уживају већ за рана своју рођену српску ваљану наставу, која иду у српску школу; али те среће немају српска ђеца свуда. Ево, да бацим поглед по многобројном народу српском у Хрвацкој, па шта ћу рећи отуда? Боли ме на срцу, када морам казати, да највећа већина ђеце наше — та сав подмладак јуначкога народа српскога — нема, па нема српске наставе! . . . Има, брате, туда школа од сваке руке, само што те школе нијесу и српске. — — — Ове школе не приљубљују ђецу нашу са српском иконом. Него што је још жалосније, ове „хрвацке“ школе ратују на све што је Србину најеветије. И то тим убитачније ратују оне, што су нешто по језику Србљима рођене; али у духу, у имену — у животу народном, у православију — у спасу душе србинске те су школе обичају и завичају нашем скроз и скроз убитачне!! Ема тако, човјече, отуда и долази суза наша.“ —

На послетку додајемо, да г. Беговић, и ако је скроз и скроз православан Србин, ипак не узима он то православно Српство онако шовинистички. Ево шта о том сам вели у беседи о *српској карактерности*: „Мој брате! дај се освијести. Ма болан, бадава је ту у бунилу у устима но-

сити круна имена и спомињати стара обамрла времена. — *Приложи, брате, ти од своје стране Богу повољно дјелање твоје, па онда слободно ми се хвали вјером православном и српскијем именом.* — — р. —

6. *Мисли о настави. За родитеље, свештенике, учитеље, и све који се наставом баве написао Никола Мусулин, учитељ. Београд штампарија задруге штампарских радника 1880. С. 38. Цена?* — Намера је г. писца ове књижице, да у њој говори „о школи и њеном распореду у опште, а нарочито о потреби и задатку, који неопходно основној школи у дужност спада, у колико то знање и стање допустило буде.“ Али г. писац увијач своје мисли често у језик пун магле, те им је тешко наћи праву њихову језгру. Садање уређење школа се осуђује, јер не одговара истинским потребама народа. По мњењу г. писца требало би н. пр. основној школи „прибавити све услове и основе таквих знања, каковим ће се радовима њени ученици бавити, да би у своје време, своје и опште потребе лакше подмиривати могли.“ Ко ће да сматра таку основну школу за могућу? Као што дакле читалац види имамо у горњој књижици један прилог размени мисли о организацији школа, у којој је г. писац, један од наших старијих и то заслужних учитеља, држао за потребно, да се чује и његов глас.

7. *Мале цусле. Нова збирка одабраних песама. За српску децу. Прибрао их чика Стева. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1881. С. 61. Цена 10 нов.*

У овој збирци налази се 28 песама чјка Јовиних, под којим именом пред децу излази наш славни лирик Јован Јовановић. Од тих песама неке су оригиналне, друге полупреведене и преведене, а већина изашла је сад први пут на свет. Даље видимо 3 песме од Грчића-Миленка, по 1 од Ст. В. Каћанског, Б. Радичевића, Љ. Ненадовића, М. Поповића, Д. Рогоћа, Ђ. Јакшића и Ј. Драгашевића, и најпосле 12 народних песама. Збирка је добро уређена и одговара својој цели, да забављајући учи врлинама. Према величини књиге (4 табака) цена од 10 нов. управо је незнатна.

8. *Народни лечнички поука о животу и здрављу ишше Др. Милан Јовановић књига пета. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића 1881. С. 69. Цена 25 нов.*

Ова корисна збирка лечничких поука ступила је горњом књигом у другу годину живота. Ми смо већ више пута узимали прилику, да се о њој изразимо похвално. То заслужује и ова пета књига. У њој се говори о отровима у кући и около куће, о дојењу деце без дадиље, о ношењу малене деце, о једном недостатку женске одеће и настављају се чланци из пређашњих књига о дечијим болестима, о темељима човечија здравља и о обичајима што нас тару и море. Први чланак о отровима је, судимо по нумерацији, почетак низу чланака о том предмету. Колико је и тај први чланак занимиво написан, то се ипак поткрало у њему неколико стварних грешака, које заводе читаоце. По г. писцу справљају се минерални отрови из неких руда, кад се њихове рђе смешају с каквом год киселином (с. 4), те по томе неби ни сâм сичан био отров, уопште ни једна киселина сâма по себи неби била отровна. За арсен се вели (с. 5.)

да је руда (?), палик на сребро, али то не стоји ни у физикалном ни у хемичком погледу. За капике од калаја се наводи, да „вреде за здравље, као да су од злата“ (с. 9.), али ту хвалу требало би већ само с тога знатно умерити, што се предмети од калаја праве увек из легуре калаја са оловом. Под „белом као сребро бронзом“ (с. 10.) мишљено је извесно т. з. ново сребро или никелсребро. Али исто није састављено као што г. писац каже поглавито из арсена, који може у њему бити само случајан саставак (ретко и онда врло мало), него је легура из бакра, цинка и никла. Како се та легура лако оксидује, те уз киселине гради бакарне, цинкове и никлове соли, које су веома отровне, то се дакако не може препоручити ново сребро за посуђе на столу, за што се данас врло много употребљује, али само није нужно за разјашњење те опасности потезати арсен. — Мило би нам било, да омиљени г. писац у идућим свескама избегава такве омашке пера.

М. Петровић.

Р А З Н О.

(*Књижевност.*) Добили смо књижицу: „О назаренима. (Прештампа-но са допуном из „Пастира“) од Павла Димића, пароха Башахидеког. У Вел. Кикинди. Издање књижаре Јована Радака. 1881.“ Цена 12 н. с. 23. У том делу износи се веровање назаренске секте и обарају се њихове блудње, те се може сваком препоручити, ко жели да сазна што више о тој ствари. — Економски лист „Сељак“, што га издаје др. Ђорђе Радић у Пожаревцу, излази од нове године у месечним свескама. Претплаћује се из Аустро-Угарске, Босне и Херцеговине код књижаре браће Јовановића у Панчеву, а годишња је претплата 5 ф. — Дође нам књига „Десет пара. Прича из живота у вароши. Нанисао М. Ђ. Милићевић. У Београду 1881.“ У истој се цртају ужасне посљедице мазења деце у родитељској кући.—Добисмо из Загреба овелику збирку лепих песама под насловом „Mladi dani Veljkovi na sviet izdao Gavril Manojlović.“

(„*Вечерњача*“) зове се нов забавно-поучан лист, што га је од априла о. г. покренуо у Н. Саду наш познати омиљени књижевник *Ђорђе Рајковић*. Исти ће излазити недељно један пут на целом табаку и доносиће на изменце у брижљивом избору занимљиве приповетке, путне слике, чланке из природних наука, краће животописе знаменити Срба и Српкиња, слике и карактере из историје српске књижевности, слике из прошлости у опште и Новог Сада посебице. У подлистак ће улазити краће хумореске, књижевни прегледи, писма знаменитих Срба и остали Словена, мисли, белешке и т. д. Цена је „Вечерњачи“ на годину 3 ф., на по год. 1 ф. 50 н., на четврт године 75 н. За ђаке, сиромашније учитеље и свештенике квартално 50 н. Претплата се шаље уреднику у Н. Сад.

(*Поштовања достојна задужбина.*) Из Вршца јављају „Застави,“ да је владика Емилијан Кенђелац основао фонд за свештеничке удовице и сирочад вршачке епархије. Фонду томе завештао је владика ово имање: 1) 12,000 ф. у готовом новцу, 2) половину његова подрума у вредности од 4000 ф. и 3) неке државне папире. Осим тога је рад владика, да тај фонд за време свог живота још и умножи. Досада су такав фонд имале

само архиђијеза и бачка епархија. Сада га дакле добија и вршачка епархија пожртвованошћу свога штедрог епископа.

(*Г. Марко Бикар*) познати добротвор српске школске младежи у Сомбору заоденуо је и ове године за врбицу 20 најсиромашније школске деце из вароши (11 мушких и 9 женских) новим оделом и поклонио је 12 одабраних књига салашкој деци, која се добро уче. Исти племенити добротвор обећао је, да ће се до краја свег живота на исти начин старати за сироту школску децу. Живео!

(*Шемагизам православне епархије Бокоторске*), који од више година редовно излази, изишао је већ и за ову 1881. годину. У овој дијези има 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 43 парохија и 5 неовдисних капеланија; црква има 205; домова 5322; душа 26.188 (према г. 1879. опале за 411). Свештеника световнога реда има 43; монашког реда 10; ђакон световни 1; монашки 1, монаха 2. Родило се 1880. године 652, умрло 803; венчало се 139; смешаних бракова било 6. И те године умрло је дакле за 251 више него што се родило т. ј. родило се не пуна $2\frac{1}{2}\%$, а умрло нешто преко 3%. И те године ослабила је дакле бројна снага бокоторских Срба. За ђакона је рукоположен 14. Августа честити учитељ которски г. Никола Кирјак питомац србске учитељске школе Сомборске. Вероучитеља у вишим државним школама има 3, а у 35 народних школа предају науку вере дотични православни свештеници. За свештенички чин приправљају се 13, од којих 3 у православној богословији у Задру а остали учећи у гимназији которској спремају се за слушање богословије. Срба ученика у вишој гимназији у Котору има 47; у Дубровнику 16; у поморској школи у Котору 3; у приправничкој женској школи у Дубровнику уче се 4 Српкиње, а у основној женској школи Бошковићевој 21. Осим тога у 35 народних школа има србске православне деце 1248. Број свију катихумена у средњим и основним школама износи 1339. —

(*Савет велике школе у Београду*) изабрао је адвоката у Кикинди дра Милivoја Топонарског за професора трговачког законика са меничним правом и стедишним поступком.

(*У Д. Тузли у Босни*) основана је читаоница. (Б. Х. Н.)

(*Читаонице у Црној-Гори.*) Осим читаонице на Цетињу основана је ове године и читаоница у Подгорици, а ово дана придружила им се и трећа читаоница у Бару.

(*Прва читаоница у кнежевини Србији*) поникла је г. 1846. у Београду. Г. 1874. било је у Србији 42 читаонице, а данас их је извесно и више. Опширнија расправа о српским читаоницама налази се у „Просветном гласнику“ у 3. свесци од ове године.

(*Српска народна школа у Кикинди*) набавила је за 1000 ф. учила. Сва учила набављена су код Алојза Крајдла у Прагу, ког смо оглас уз 1. број III. Л. разаслали.

(*Врло добро наочинљиво средство за предавање зоологије у народн. шк.*) Библиографски институт у Лајпцигу издаје слике из чувеног Бремовег дела „Живот животиња“ у 55 таблица у 5 свезака. Цена је једној свесци 1 марка, а досад су изашле 1. и 2. свеска.

(*Хрватски педагошко-књижевни сбор*) у Загребу решио је, да год.

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1881. што достојније прослави своју десетгодишњицу и изабрао је у то име један одбор, у ком су гг. Иван Филиповић, Стј. Басаричек и Анте Ирголић, да о том размишља и да према том у своје време предложи, што би требало учинити. Досад је закључено, да се том приликом изда споменнице.

НЕКРОЛОГ.

Како „Хр. В.“ јавља престајавио се у Ужици 4. фебр. тамошњи прота *Гаврило Поповић* у 59. години живота. Пошто је свршио у Београду богословију био је од г. 1842—1850 учитељ, а г. 1851. запонио се и те исте године произведен је за протојереја. За сво време свога живота и своје службе отликовао се прота Гаврило где је год био љубављу према својој служби, према слободи и напретку свога народа. У ужичком крају уживао је безгранично поверење и сву љубав народну. Особито се хвали његово милосрђе, које је најбоље осведочио за време рата за ослобођење и независност, кад је ужички крај био препуњен јадном босанском рајом. Колико је љубио свој род види се из његовог тестамена, где је укратко забележено ово: „*Моју тековицу остављам ономе, што ми је вазда најсветије било, а то је напредку народа српског и моје миле домовине, и наређујем, да се деца — ђаци из прихода мог имања школују и васпитавају.*“ Имаовина покојникова износи на 240.000 динара. Својим завештањем подигао је себи пок. прота Гаврило вечан спомен у српскоме народу!

Уз сарадњу више професора учитељске школе и учитеља основних школа, нау-
мио сам да покренем и издајем *педагошки лист*, под насловом:

ВАСПИТАЧ

лист за народно образовање.

Задатак је овом листу:

I. Да одржава духовну *везу* између учитељске школе и основних школа и да учитељима даде прилике и могућности, да се читањем и радом у том листу *усавршавају* у педагошком знању и школском раду;

II. Да одржава *хармонију* између свију *васпитних* завода између родитељске куће, основне школе и средњих школа.

Према томе „Васпитач“ ће доносити поглавито чланке из опште и примењене науке о васпитању, чланке из историје педагогије, оцене педагошких и школских књига и часописа, извештаје о напредовању просвете код Срба и код других народа, о раду учитељских зборава и скупштина и т. д.

Правац листа биће *научно педагошки*. „Васпитач“ ће заступати нарочито *природни развитак* и *слободну саморадњу* васпитаника у кући и школи.

Као потпуно независан лист, „Васпитач“ ће објективно претресати сваковрсна просветна питања, без обзира на личне и партијске интересе, имајући у виду једино истински *напредак народне просвете*.

Оширан програм изаће у првом броју „Васпитача.“

Према главном задатку своме, „Васпитач“ ће служити понајвише г. г. *учитељима основних школа*. С тога се обраћам пре свега њима с молбом да се заузму за скупљање претплате на овај лист: који ће заступати поглавито њихове интересе, дајући им прилике за усавршавање и износећи на јавност њихове жеље и жалбе, тежбе и сметње у њиховом раду, које ће се на тај начин пре уклањати. — Исто тако умољавају се г. г. *наставници средњих школа*, да потпомогну овај лист, који својим програмом обухвата и наставу у средњим школама. — На послетку, надам се, да ће и сви остали *пријатељи српске школе и народне просвете* одазвати се овом позиву, те ће помоћи да се одржи, овај *једини независни школски лист у Србији*.

WWW.UNILIB.RS „Васпитач“ ће излазити за сад два пута на месец. Први број ће изићи у почетку месеца априла.

Цена је листу до краја ове године 6 динара или 3 фор., на пола године 4 динара или 2 фр., а на четврт године 2 дин. 1 фр. — Претплата се шаље у напред уредништву „Васпитача“ у Београд (Belgrad Serbien.) —

Умољавају се п. уредништва свију српских и словенских листова, да изволе овај „позив“ у својим листовима *прештамати* или бар у изводу саопштити.

У Београду 5. марта 1881. год. (у улици два бела голуба бр. 26.)

Уредник „Васпитача“
Др. Војислав Бакић,
професор учитељске школе.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Господа приправници овдашње српске учитељске школе имали су љубав, да од своје воље хармоничким певањем увеличају данашњи шесто-недељни парастос моме непрежаљеном брату др. Ђорђу Максимовићу.

Нека је хвала од мене и целе породице честитој младој браћи, који су овим лепим чином пијетета показали, колико поштују спомен човека, који је био прави пријатељ учитељској школи и школској омладини.

У Сомбору 2. априла 1881.

Др. Ника Максимовић.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Пр. учитељ у Великом Грђевицу Стеван Јанковић именован је правим учитељем у истом месту. Миливоје Лукачевић постављен је за предавача широтске ниже гимназије. Јован Бољарић постављен је за пр. учитеља у Д. Миловицу.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

„Гимнастика у основним школама“ изаћи ће. Молимо п. сураднике, да своје прилоге удесе што краће и нарочито нам је жеља, да самостално обрађују педагошке теме. Преводите не примамо радо, особито не од немачких писаца, који много пута својом разноврсном више море, него што уче. О одзиву учитељства на рад анкетне комисије не добисмо још никаквих прилога, а то би било у интересу самог учитељства веома потребно, особито пошто су сви изгледу ту, да ће се овог лета састати сабор. — Сл. српској читаоници у Карловцима. За ову је годину плаћено 2 ф. 50 н. Имате дакле још да платите 50 н., па ћете добити лист до краја године. — Г. В. Г. Николићу у Београду. До краја године треба за себе да платите још 1 ф.

 Идућим 8. бројем излази претплата свој оној господи, који су се на лист претплатили са 1 ф. Молимо их, да понове у време претплату, јер ће им се иначе обуставити шилање листа. Још се налазе сви бројеви од ове године, те се могу јављати и нови претплатници. Уредништво ће се као и до сада старати за одабрану садржину. — Од прошле године налазе се још сви бројеви од 2. и 3. трећине, које све дајемо за 50 н.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.